

*Rapportage dagvlinders 2021 van het Kaapduin in
Oostvoorne (gemeente Westvoorne)*

Mededeling IWG 2021-13

Auteur/onderzoeker: Theo Briggeman

Rapportage dagvlinders 2021 van het Kaapduin in Oostvoorne (gemeente Westvoorne)

Een publicatie van de Insectenwerkgroep van de Natuurvereniging Hollandse Delta. Mededeling IWG 2021-13

Gepubliceerd: 30 juli 2022

Omslagfoto: Bruin Zandoogje

Fotograaf: Tom van Wanum

Natuurvereniging Hollandse
Delta een afdeling van de KNNV
secretariaat: Peter Vermaas
Schudegge 17
3224 BP Hellevoetsluis
Telefoon: 0181-324058
Email: secretaris@hollandsedelta.knnv.nl

Inleiding

Voor u ligt het inventarisatierapport van dagvlinders van het Kaapduin in 2021, natuurgebied in de gemeente Westvoorne, nabij het dorp Oostvoorne. Het onderzoek werd uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de dagvlinderstand op Voorne-Putten. Daarbij is van belang dat het gebied in 2002 en 2020 door de KNNV ook op dagvlinders is geïnventariseerd. Directe aanleiding om het gebied te inventariseren was het verzoek van eigenaar ZHL om het gebied te inventariseren op het voorkomen van de zandhagedis. Besloten is de beide onderzoeken daarom te combineren.

Telmethode

Het Kaapduin is dit jaar zoveel mogelijk geïnventariseerd op basis van de Handleiding voor meetnetten van vlinders van de Vlinderstichting en het CBS. Dat brengt onder andere met zich mee dat periodiek een vaste inventarisatieroute is gelopen, waarbij aan elke zijde van de route 2 ½ meter is geteld. Verder zijn de vlinders vijf meter vooruit, achteruit en omhoog geteld. De route is (nog) niet door de Vlinderstichting als officiële monitoringsroute vastgelegd.

De zandhagedis is conform de handleiding van Ravon en het CBS geïnventariseerd, dat wil zeggen dat tussen april en september minimaal 8 keer is gemonitord. Dit jaar werd er 7 maal geïnventariseerd.

Figuur 1: de telroute Kaapduin voor de zandhagedis en dagvlinders 2021

Bezoekdata

Het terrein is op de hieronder genoemde data gemonitord, onderscheiden naar dagdelen en weeromstandigheden. Per datum worden de aantallen waargenomen dagvlinders weergegeven. Gemiddeld genomen nam één inventarisatie één uur in beslag.

Het gebied

Het Kaapduin is een betrekkelijk klein deel van de Duinen van Oostvoorne, ca. 16 km² groot. Kaapduin is sedert 1983 in eigendom bij ZHL. Het terrein wordt begrensd door de Strandweg in het noorden, de Zeeweg in het oosten, particuliere erven met woningen aan de Duinoordse Weg in het zuiden en de Duinlaan in het westen. Er zijn relatief grote hoogteverschillen en steile hellingen. Zo ligt één van de toppen van de duintjes op 11,5 meter boven NAP, in andere stukken liggen de laagstestukken op 3.0 meter. De derde laagste ligt op slechts ca. 30 meter van een duin waarvan de

hoogte mogelijkwerwijs 10 tot 12 meter boven NAP is gelegen. Ten noorden van de Strandweg ligt het natuurgebied het Groene Strand (ZHL), ten oosten van de Zeeweg het landgoed Mildenburgbos (eveneens ZHL).

Het overgrote deel van Kaapduin is dicht begroeid met bomen en struiken van allerlei soort, soms volkomen ondoordringbaar door woekerende klimplanten. Vanaf aangrenzende eigendommen en ook anderszins wordt veel (tuin-) afval het gebied ingebracht en laten particulieren vaak hun honden (regelmatig ongelijnd) in het gebied. De recreatieve druk is dan ook behoorlijk hoog.

Er liggen geen poelen of meertjes in het Kaapduin. In (zeer) natte seizoenen ontstaat er in de laagste delen vele plassen. Onder de uiterste westpunt ligt een bunker uit de Tweede Wereldoorlog verscholen. Min of meer parallel aan de Duinlaan ligt een open valleitje.

De zandhagedis

De zandhagedis kwam rond 1975 nog in grote getale op Kaapduin voor. Uit een rapport van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) uit 1976 blijkt dat in die tijd de populatie werd geschat op 100-150 dieren. De populatieaanwas werd voor 1975 geschat op 131 exemplaren. In het kader van het in de periode maart-oktober 1975 uitgevoerde onderzoek werden 201 vangsten gedaan en 724 waarnemingen verricht.

In 2020 en 2021 werden geen zichtwaarnemingen in Kaapduin gedaan. In het hiervoor genoemde hoge duin in het westelijk deel van het terrein werden in 2020 wel sporen van zandhagedissen gevonden, maar ook dat is niet heel frequent het geval geweest. Voedselsituatie, een dichtgroeïend terrein alsmede een hoge recreatie druk hebben hier zeker mee te maken. Een verscherpt toezicht is zeker aan te bevelen.

Dagvlinderwaarnemingen

In de periode mei -september is het terrein 7 keer bezocht. Er werden in deze periode 17 soorten dagvlinders in Kaapduin waargenomen. In tegenstelling tot 2020 werd dit jaar het oranjetipje wel waargenomen, zij het maar 2 exemplaren, op 11 mei en 1 juni 2021.

Icarusblauwtje (m)

Foto: Theo Briggeman

	Soort /datum	11 mei	1 juni	14 juni	7 juli	22/7	05/08	06/09
	Weer			Zon/ 24C	Zon/ Hb 19C	Zon/ halfb 21C	Zon/ Hb 22gr	Zon/ 22C
1	Groot Dikkopje		-	1	1		-	-
2	Zwartsprietdikkopje		-			4	-	-
3	Citroenvlinder	3	1	1		1	1	-
4	Kleine vuurvlinder	1		1	1	-	1	-
	Oranjetipje	1	1			-	-	-
5	Klein geaderd witje		1		1	2	8	3
6	Klein Koolwitje		2		2	8	6	7
7	Groot Koolwitje		-	1	1	-	3	
	Witje spec.	1				-	-	2
8	Dagpauwoog				1	2	7	-
9	Boomblauwtje					-	-	-
10	Bruin blauwtje					1	-	1
11	Icarusblauwtje		1	12	2	3	2	
12	Atalanta	1		5	4	1	1	4
13	Gehakelde Aurelia					-	-	-
14	Bont zandoogje		1	2		-	-	
15	Koevinkje				12	-	-	-
16	Oranje Zandoogje					9	17	
17	Bruin zandoogje				6	14	17	6
18	Hooibeestje		11	18	6		3	8
	Dag-actieve nachtvlinders							
	St. Jacobsvlinder			3		-	-	
	Gamma uil				22	-	1	
	Vierstipbeertje	-	-	-	-	-	-	-
	Totaal	7			30	37	56	

Tabel 1: waargenomen aantallen dagvlinders in Kaapduin, uitgesplitst naar inventarisatiedata

Zwartsprietdikkopje

Foto: Theo Briggeman

Soort	2020	2021
Groot dikkopje	3	2
Zwartsprietdikkopje	1	4
Citroenvlinder	13	9
Kleine vuurvlinder	7	4
Oranjetipje	0	2
Klein geaderd witje	7	15
Klein koolwitje	29	25
Groot koolwitje	6	5
Witje spec.	3	3
Dagpauwoog	6	10
Boomblauwtje	1	0
Bruin blauwtje	2	2
Icarusblauwtje	16	20
Atalanta	14	16
Gehakelde aurelia	1	0
Bont zandoogje	32	3
Koevinkje	10	12
Oranje zandoogje	25	26
Bruin zandoogje	32	43
Hooibeestje	33	46
Dagactieve nachtvinders		
St. Jacobsvlinder	2	3
Gamma uil	9	23
Vierstipbeertje	1	0

Tabel 2: aantallen dagvlinders in Kaapduin, onderverdeeld naar jaar en soort

Dagvlinderonderzoek in 2002

In 2002 werd Kaapduin ook door de KNNV (Henk Dries) op dagvlinders geïnventariseerd. Dat gebeurde toen met vastlegging van GPS-coördinaten, vanaf eind maart tot en met eind oktober. In totaal werd het gebied op 21 dagen bezocht. Daardoor is er in 2002 intensiever en langduriger geïnventariseerd dan in het onderzoek van 2020 en 2021. In het rapport van 2002 worden de uitkomsten vergeleken met de resultaten van het door de KNNV verrichte onderzoek in de Heveringen in 2000 en 1994.

Soort	Aantal
Atalanta	22
Bont zandoogje	68
Boomblauwtje	3
Bruin blauwtje	9
Bruin zandoogje	107
Citroenvlinder	5
Dagpauwoog	11
Distelvlinder	0
Eikenpage	1
Gehakelde aurelia	2
Groot dikkopje	5
Groot koolwitje	1
Heivlinder	20

Hooibeestje	21
Icarusblauwtje	6
Klein geaderd witje	91
Klein koolwitje	10
Kleine vos	4
Kleine Parelmoervlinder	7
Kleine vuurvlinder	11
Landkaartje	7
Oranje zandoogje	138
Oranjetipje	14
Zwartsprietdikkopje	92
Totaal	654

Tabel 3: Inventarisatie dagvlinders Kaapduin 2002 (KNNV 2002).

Vergeleken met 2002 valt op dat in 2021 het aantal soorten van 23 naar 17 soorten daalde. Dat is een achteruitgang van 26%. Eikenpage, heivlinder, kleine parelmoervlinder, landkaartje, boomblauwtjes en gehakelde aurelia verdwenen. In 2016 werd tijdens een inventarisatie nog een heivlinder gekarteerd. Bruin zandoogje en zwartsprietdikkopje daalden enorm in aantal. In vergelijking met de inventarisatie van de Heveringen verdwenen keizersmantel, geelsprietdikkopje en argusvlinder. Dries constateerde voor 2002 dat ook het koevinkje was verdwenen, maar deze soort kwam in 2020 en 2021 weer wel voor in Kaapduin.

Kaapduin staat met deze ontwikkeling model voor het verdwijnen van de meer kritische soorten dagvlinders op Voorne, die vaak ook in het open duin voorkomen. De keizersmantel vormt daarop een uitzondering. Deze komt soms jarenlang niet op Voorne voor, om daarna plotseling weer te verschijnen zoals dat in 2020 en 2021 elders in het duingebied het geval is geweest. Opvallend is ook de grote teruggang in de aantallen zwartsprietdikkopjes en bruin zandoogjes. Vermoedelijk heeft ook dat met het dichtgroeien van het terrein te maken (stikstofdepositie speelt daarbij een voorname rol). Beide soorten zijn echte graslandsoorten die hierdoor flink worden getroffen. Vooral het zwartsprietdikkopje gaat op Voorne al jaren flink in aantal achteruit.

Andere waarnemingen insecten

Bastaardzandloopkever, harkwesp en blauwvleugelsprinkhaan werden nog met enige regelmaat in het terrein waargenomen. De grote keizerlibel was dit jaar talrijk.

Literatuur:

Briggeman, Theo (2020), Negentig jaar dagvlinders op Voorne, In de Branding 2020/3, blz. 8-11. KNNV afdeling Voorne.

Briggeman, Theo (2021), Rapportage dagvlinders 2020 van het Kaapduin in Oostvoorne (gemeente Westvoorne). KNNV Hollandse Delta. Mededeling IWG 2020-21.

Dries, Henk (2002), Dagvlinders van het Kaapduin 2002. KNNV afdeling Voorne.

Langbroek, M. (2017), Dagvlinders, sprinkhanen en libellen 2016. Stichting Zuid-Hollands Landschap. G&G rapport 2016-58. Van der Goes en Groot. Alkmaar 2017.

Leeuwen van B.H. & J.C.M. van de Hoef, Onderzoek naar de oecologie en populatie-dynamica van de Zandhagedis (Lacerta Agilis L.) in de duinen van Oostvoorne. RIN 1976.

Preesman. L.C., 1983. Waterleidingduinen Voorne voorlopig veilig. Blad Zuid-Hollands Landschap 83(2) https://duinenenmensen.nl/wp-content/uploads/2021/08/ZHL83-2_Waterleidingduinen.pdf